

Л. В. ПЕРЕВАЛОВА, О. В. ГАЄВАЯ, Г. М. ГАРЯЄВА

МОЛОДА ОСОБИСТІТЬ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ СЬОГОДНІ

У статті досліджується проблема самореалізації молоді, її переходу від навчання до роботи. Визначаються характерні риси молоді особистості: самосвідомість, ціннісні орієнтації, соціальні стосунки, потреби, інтереси, мотиви. Аналізуються основні причини і передумови виникнення проблем молоді. Висвітлюються особливості і механізми соціальної поведінки особистості, визначаються спонукальні чинники їх потреб і інтересів. Розкриваються основні шляхи людини в історичному аспекті на підставі аналізу науковцями-дослідниками. Визначається один із кроків – обрання майбутньої професії, для готовності усвідомлення суспільного і особистісного значення праці, прагнення максимально проявити свої сили, позитивно ставитися до різних видів праці. Розглядається питання молодіжного безробіття, як соціально-економічного явища, розвитку і становлення особистості, розпаду шлюбів, збільшення кількості злочинів, зменшення народжуваності, поширення наркоманії та алкоголізму. Висвітлюються основні причини виникнення безробіття, процеси міграції, недосконалість програм розвитку молоді, диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці, невідповідність кваліфікації молодих спеціалістів вимогам роботодавців, недосконалість законодавства з питань зайнятості, суперечності щодо вікових меж молоді України, недостатня поінформованість абітурієнтів про потреби ринку. Зазначення того, що всі ці фактори спричиняють дисбаланс між попитом і пропозицією, що це і є основною причиною безробіття. В ході дослідження виявляються і додаткові причини молодіжного безробіття, а саме: зниження попиту на низку професій, відсутність професійного досвіду, проблема дискримінації жінок під час прийому на роботу, соціальна і психологічна нестабільність, нездатність з боку роботодавця оцінити такі переваги молоді, як мобільність, гнучкість і здатність до навчання, неправильно обрана професія тощо.

Ключові слова: молодь, особистість, соціальні потреби, безробіття, бідність, соціальне схвалення, соціальні ризики.

Л. В. ПЕРЕВАЛОВА, А. В. ГАЄВАЯ, А. М. ГАРЯЄВА

МОЛОДАЯ ЛИЧНОСТЬ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНЫХ СВЯЗЕЙ СЕГОДНЯ

В статье исследуется проблема самореализации молодежи, её перехода от учёбы к работе. Определяются характерные черты молодой личности: самосознание, ценностные ориентации, социальные отношения, потребности, интересы, мотивы. Анализируются основные причины и предпосылки возникновения проблем молодежи. Освещаются особенности и механизмы социального поведения личности, определяются побудительные факторы их потребностей и интересов. Раскрываются основные пути человека в историческом аспекте на основании анализа учёными – исследователями. Определяется один из шагов (избрание будущей профессии) для готовности осознания общественного и личного значения работы, стремления максимально проявить свои силы, положительно относиться к различным видам труда. Рассматривается вопрос молодёжной безработицы, как социально-экономического явления, развития и становления личности, распада браков, увеличение количества преступлений, уменьшения рождаемости, распространение наркомании и алкоголизма. Освещаются основные причины возникновения безработицы, процессы миграции, несовершенство программ развития молодежи, диспропорции между спросом и предложением на рынке труда. Несоответствие квалификации молодых специалистов требованиям работодателей, несовершенство законодательства по вопросам занятости, противоречия по возрастным границам молодежи Украины, недостаточная осведомлённость абитуриентов о потребностях рынка. Указание на то, что все эти факторы вызывают дисбаланс между спросом и предложением, это и является основной причиной безработицы. В ходе исследования выявляются и дополнительные причины молодёжной безработицы, а именно: снижение спроса на ряд профессий, отсутствие профессионального опыта, проблема дискриминации женщин при приёме на работу, социальная и психологическая нестабильность, неспособность со стороны работодателя оценить такие преимущества молодежи, как мобильность, гибкость и способность к обучению, неправильно выбранная профессия и тому подобное.

Ключевые слова: молодёжь, личность, социальные нужды, безработица, бедность, социальное одобрение, социальные риски.

L. V. PEREVALOVA, O. V. GAYEVAYA, G. M. GARYAEVA

YOUNG PERSONALITY IN THE SYSTEM OF SOCIAL RELATIONS TODAY

The article investigates the problem of the youth self-realization and its transition from study to work. It is defined the distinctive features of a young personality such as: self-awareness, values orientations, social relations, needs, interests and motives. The main causes and prerequisites of youth problems arising are analyzed. The peculiarities and mechanisms of social behavior of the personality are thrown light upon, the motivating factors of their needs and interests are determined. The main ways of the person in the historical aspect are revealed on the basis of the analysis of the scientists - researchers. One of the steps (the choice of the future profession) is determined for the readiness of the awareness of the social and personal significance of labor, the desire to reveal their strength as much as possible and positively to be disposed to different types of work. The problems of youth unemployment, as a socio-economic phenomenon, the development and formation of the personality, the breakup of marriages, the increase in crime rates, reducing of the birth rate, the spread of drug addiction and alcoholism are considered. The main causes of the unemployment rise, migration processes, imperfection of youth development programs, imbalances between demand and proposals in the labor market, nonconformity with qualification of young specialists to the requirements of employers, imperfection of employment legislation, contradictions as to the age limits of youth of Ukraine, insufficient awareness of the entrants on market needs are elucidated.

The determination that all these factors, mentioned above, cause an imbalance between demand and proposal that it is the main cause of unemployment. In the course of the investigation it is also revealed additional causes of youth unemployment, namely, such as: reduction of demand for a number of professions, lack of professional experience, the problem of discrimination of women during employment, social and psychological instability, the inability from the side of the employer to appreciate such benefits of youth as mobility, flexibility and the ability to learn and the wrong choosing of the profession, etc.

Key words: youth, personality, social needs, unemployment, poverty, social approval, social risks.

Вступ. Соціальне буття людини є складним і багатограним, пов'язане з усвідомленням, реалізацією соціальних потреб, цінностей, розвитком (деградацією) і використанням соціальних якостей на різних життєвих етапах, пізнанням світу і себе в

ньому. Саме в соціальному вимірі людина реалізує себе, як особистість.

Людина є базовим елементом соціальних систем і суспільства в його соціальному вимірі, головною ланкою соціального устрою. Відчуваючи на собі

вплив існуючих соціальних структур і взаємозв'язків, людина одночасно є осередком змін у них. Тому вона, по суті, джерело і продукт суспільних відносин.

Особистість – усталений комплекс якостей людини, набутих під впливом відповідної культури суспільства, конкретних соціальних груп і спільнот, до яких вона належить і до життєдіяльності яких залучена.

Уявлення про людину має історичний характер (є змінним). В античності провідною була концепція людини розумної, головною ознакою якої є розумова діяльність. У Новий час затвердився погляд на людину, як на діяльну особу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рушійні сили активності особистості намагався пояснити психоаналіз (З. Фрейд), доводячи, що основою життя індивіда (зокрема, соціального), є інстинкти. Життєдіяльність є результатом боротьби двох основних інстинктів – сексуального та агресивного.

Проблему особистості, а саме молоді, в різних ракурсах досліджує значна кількість зарубіжних та українських науковців. Зокрема, це: В. Г. Афанасьєв [1], А. Бандура [2], Г. Беккер [3], П. Бурдье [4], А. О. Вольська, Дж. Кейнс [5], Левчук [6], П. О. Нікіфоров [7], А. Оукен [8], І. Орловська [9], та ін. Серед публікацій слід виділити праці таких вчених, як Л. Горощко, В. Покришук, які провели аналіз проблем молоді, на підставі чого вивели критерії комплексної розробки системи мотиваційної поведінки молоді на ринку праці. Крім цього, вивчення проблеми самореалізації молоді та переходу від навчання до роботи висвітлено у роботах Е. Лібанової, Л. Лісогор, І. Марченко та ін.

У ХХ ст. молоду людину почали розглядати як складну сукупність природного і культурного: ментальна її діяльність підпорядкована напівсвідомим соціально-ціннісним координатам, які і обумовлюють її реакції у повсякденному житті.

Характерними рисами молоді особистості є самосвідомість, ціннісні орієнтації, соціальні відносини, автономність, потреби, інтереси, мотиви тощо. Багатомірний погляд на особистість має на увазі передусім особливості і механізми її соціальної поведінки, спонукальними чинниками якої є потреби та інтереси.

Метою цього дослідження є аналіз основних причин і передумов виникнення проблем молоді особистості та надання пропозицій щодо їх подолання серед молоді в Україні. Які основні проблеми нашої молоді? Це, по-перше: не реалізація себе на сто відсотків, тому, що спочатку молода людина невірно вибрала свою професію і призначення. По-друге. Це недостатня заробітна плата після скінчення вишу, для того, щоб нормально жити, розвиватися, створювати сім'ю, і не бути залежною від батьків.

Матеріали і результати дослідження. Потреби людини (внутрішні стимули активності особистості, які забезпечують її самозбереження), відображають об'єктивну залежність людини від зовнішнього світу, соціального середовища. Американський психолог Абрахам Маслоу (1908–1970), виокремив серед них

базові (постійні) і похідні (змінювані). Базові потреби ієрархічні, нижчим їх рівнем є фізіологічні, матеріальні потреби, вищим-духовні. До них відносять: фізіологічні, сексуальні (продовження роду, вгамування голоду, потреби у диханні, русі, в одязі тощо); екзистенційні (безпеки існування, впевненості у майбутньому, стабільності тощо); соціальні (належність до групи чи спільноти, спілкування, увага до себе, участь у спільній діяльності); престижні (повага інших, визнання і висока оцінка особистісних якостей, високий статус у суспільстві тощо); духовні (самовираження через творчість). Фізіологічні й екзистенційні потреби А. Маслоу вважав первинними і вродженими (природними), інші – набутими (соціальними).

Природні потреби характеризують людину як біологічну істоту, соціальні – як продукт суспільного життя. З розвитком суспільства природні потреби людини соціологізуються, а часом вона потребує певного типу житла, одягу, якості їжі, що зумовлено конкретно-історичним розвитком суспільства, національними традиціями, релігією, моральними нормами тощо.

З потребами тісно пов'язаний інтерес – усвідомлення особистістю власних потреб. Потреби й інтереси є основою ціннісного ставлення особистості до навколишнього світу, регуляторами її соціальної поведінки [10].

Правильний вибір професії – є одним з найважливіших рішень у житті людини. Адаже правильно обрати професію – значить знайти своє місце в житті, знайти головну справу всього життя, мати задоволення від своєї праці та приносити користь людям та суспільству.

Обираючи майбутню професію, потрібно розуміти, що здійснити відповідальний крок вибору треба свідомо. Вважається, що свідомий вибір професії включає в себе: моральну готовність усвідомлення суспільного й особистісного значення праці, прагнення максимально проявити свої сили, здібності у праці, позитивне ставлення до різних видів праці.

Не можливо звернути увагу на той факт, що протягом останніх років проблема молодіжного безробіття є однією з актуальніших проблем в Україні. Доцільно зазначити, що безробіття молоді – це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно-активного населення віком від 14 до 35 років не має роботи. Відсутність роботи приводить молодих людей до повної деградації: з'являються проблеми в розвитку і становленні особистості, розпадаються шлюби, збільшується кількість злочинів, зменшується народжуваність, поширюється наркоманія та алкоголізм.

Які ж можливі причини виникнення безробіття на Україні? До основних причин належать: міграційні процеси, недосконалі програми розвитку молоді, диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці, невідповідність кваліфікації молодих спеціалістів вимогам роботодавців, недосконалість законодавства з питань зайнятості, суперечності щодо вікових меж молоді України, недостатня

поінформованість абітурієнтів про потреби ринку. Можна зазначити, що усі ці фактори спричиняють дисбаланс між попитом та пропозицією, що є основною причиною безробіття. Крім того, найчастіше зустрічаються такі причини молодіжного безробіття, як: зниження попиту на низку професій, відсутність професійного досвіду, проблема дискримінації жінок під час прийому на роботу, соціальна та психологічна нестабільність; нездатність із боку роботодавця оцінити такі переваги молоді, як мобільність, гнучкість, і здатність до навчання, неправильно обрана професія тощо.

Фахівці фонду ім. Фрідріха Еберта стверджують: «Якщо ми не працевлаштуємо молодь, ми втратимо ціле покоління». Адже молодь вважається важливим ресурсом продуктивних сил суспільства за рахунок умінь навчатися, бути енергійною і працездатною. Такі вчені, як Н. Н. Яценко та Я. Ю. Яковенко стверджують, що основними шляхами подолання безробіття молоді в Україні є наступні: реалізація державної та регіональної програм зайнятості; встановлення рівноваги між гнучкістю ринку праці і захищеності працівників; створення економічних умов, які б заохочували роботодавців брати на роботу молодих і недосвідчених працівників шляхом заохочення у вигляді дотацій, податкових пільг, особливо тим підприємствам, що забезпечують перше робоче місце та запровадження практики бронювання робочих місць для майбутніх випускників; збільшення обсягів перепідготовки фахівців. Важливо зрозуміти, що майбутню професію потрібно обирати, виходячи із своїх схильностей, і прислухаючись до думки батьків, які є найріднішими людьми, і які бажають своїй дитині тільки найкращого.

Більшість випускників шкіл, визначившись із майбутньою професією, стикається ще з однією, не менш важливою проблемою – вибором навчального закладу для своєї освіти. Велике значення мають не тільки викладачі, авторитети у вищій, (на когось з них молода особа обов'язково буде рівнятися), але і та база знань і навичок, особистих зусиль і вибору, щоб наполегливо навчатись, а ще – навчатись з цікавістю. Від всього переліченого буде залежати і подальший шлях у кар'єрі, видобуті знання і умінь потім використовувати все це у великому Житті.

Ще одне важливе питання, яке цікавить абітурієнтів і їх батьків, - це перспектива подальшого працевлаштування. Успішно працевлаштування, особливо в якості першого робочого місця, створює фундамент для подальшого становлення особистості та професійного зростання. В якості приклада з працевлаштування, можна навести ситуацію в НУ «Одеської юридичної академії». На базі університету функціонує Центр стажування та працевлаштування для амбіційних і талановитих студентів. Відкриття і функціонування цього центру є гарним прикладом для інших навчальних закладів в Україні [11].

Ще один цікавий аспект життя молоді особистості в Україні, це – бідність в країні, переважно для більшості населення, практично для тих сімей, з яких походить сама молодь. Треба

навчитися жити в такому суспільстві, треба навчитися заробляти гроші та заощаджувати, виживати. В своїх дослідженнях вчені намагаються відповісти на питання: яка вона, психологія бідності і куди здатна завести цілу націю?

Одним з важливих висновків досліджень – суспільству не вистачає фінансової грамотності. Помітно, що сімейне бюджетування пробуксовує на кожному кроці. Соціальні працівники, які бувають в будинках, розповідають: бігають голодні і недоглянуті діти, а на стіні висить плазма. На жаль, в нашому суспільстві відбувається демонстрація того, що домінують матеріальні цінності, причому важлива не реальна їх вартість, а символічна. Хочеш відчувати себе людиною - повинен мати те, що збільшує твою вартість в очах суспільства. Ця культура, якою ми її знаємо сьогодні, в значній мірі сформувалася вже в 1990-і роки. Первинний капіталізм, зайшовши в країну, активно змінював все навколо себе, часто в жорсткій формі. Ринкові способи просування товарів потребували реклами і рекламних повідомлень: щастя, реалізованість, статус, в основному пов'язували з матеріальними речами. І ці поняття закріплювалися в суспільній свідомості і підтримувалися самими людьми. В умовах вічного дефіциту формується система цінностей, яка виникає, коли річ дається дуже важко, через довгі черги і невпевненість в результаті. Далі ці відчуття переростають в «ти не повноцінний, поки у тебе немає плазми, крутого «авто», останньої моделі смартфона». І люди намагаються це компенсувати. Хоча б зовні, хоча б, щоб бачили "на вулиці". Про це можна сказати, що це щось дитяче, так можуть міркувати підлітки. Але наша країна ще дуже молода. Мабуть тому і такі роздуми є закономірністю. Дитяче – ще і в тому, що багато людей залежні від зовнішнього визнання. Що таке фірмові джинси в СРСР або імпортне авто в 90-х? Статус, те, як тебе оцінюють, а не як себе відчуваєш. Ми залежимо від зовнішньої оцінки соціуму і це саме дитяча залежність.

Від чого залежить щастя? І щасливі чи ні українці? Молоді українці... Це дуже складне питання... В Україні щастя вимірюють кількісно. В різних країнах, наприклад в Польщі, Америці, де проводилися наукові спостереження, суспільство сильно відрізняється від нас в сенсі сприйняття віку людини. У порівнянні з розвиненими країнами, у нас дуже вузький коридор реалізації, «ейджизм» (вікові стереотипи), супроводжують вас у будь-якому віці. Поки молодий і повний сил - малодосвідчений, щоб давати поради. На роботу шукають 18-28-річних з досвідом, а 30-річним віком, як правило, закінчується запит на кадри. Максимум 30-35 років - і все, коридор звужується. Реалізуватися пізніше дуже важко. Важко уявити українця 50+, який пішов переучуватися, стартувати з нуля... Він не дуже-то і знайде, де вчитися (тому що освіта для людей старшого віку, університет третього віку у нас ще на старті). І навряд чи піде в звичайні університети, які хоч і не мають вікових обмежень для надходження, але окремі старші люди будуть просто некомфортно почувати себе в

аудиторії з недавніми випускниками шкіл. Наприклад, в Польщі це всюди є і не сприймається суспільством як щось нестандартне, дивовижне. По-перше, треба працювати з віковими установками, тому що «ейджизм» не дає людям нормально розвиватися. По-друге, при всій демонстративності, українці бояться похвалитися справжніми успіхами через відсутність нормально функціонуючої системи захисту людини і його власності. І правильно бояться, тому що це впирається в систему права і справедливості. Захист від крадіжок, нападів, рекету не гарантований, а питання захисту часто залежить від фінансової спроможності.

А ще - українці відчувають себе нещасними ще й тому, що у нас в суспільстві, вже тривалий час, відключена опція "соціальне схвалення". Якщо ти щось робиш добре – то всі вважають, що так і треба, і не дякують. А якщо ти помилився, (або просто щось взагалі робив) - то суспільство може накинутися на тебе з усією інтенсивністю обговорення або засудження. А людині, особливо молодій, потрібно почуття самореалізації, суспільної оцінки (схвалення), розуміння того, що всі її зусилля, часто чималі, були не марними. У нас всього цього здебільшого немає, і ніякими грошима це не компенсувати. Відповідно, нам треба «перемикати» суспільство з так званої «мови ненависті», що знецінюють схвалення та адекватну оцінку, на вдячність, щоб не працювати з риторикою знецінення, яка на корні вбиває мотивацію людей. Недавні молоді мешканці України мігрують за кордон саме за відчуттям захищеності життя, майна, прав. Навіть не за грошима, як це традиційно прийнято більшістю. Роботодавці зараз вже стикаються з проблемою нестачі кадрів. І було б добре зараз починати домовлятися про організацію праці, оптимізацію, відповідні умови, комфортні для працівника і нормальну оплату. Тому що тут варто задуматися і над тим, чи не обманюють роботодавці самих себе, коли не піклуються про умови праці та гідну оплату роботи людей. У нашому світі у працівника з'явився вибір де жити і працювати. І, подальші кроки в сфері відносин між роботодавцями і працівниками, будуть вже дуже помітно впливати на зміни в культурі, понятті бідності в Україні.

Сьогодні ми живемо в такому історичному просторі, де розвиваються нормальні моделі накопичення сімейного майна, яке при нормальних умовах успадковується. А одне покоління не може цей добробут згенерувати. Звичайно, зараз існують особливі сценарії: придумав умовний Фейсбук - і став одним з найбагатших людей світу. Але таких одиниці. А мова йде про широкі верстви людей, які могли б утворити основу демократичної держави. Але у нас цей механізм, на жаль, поки ще не працює.

Проблема безробіття молоді потребує невідкладного вирішення, оскільки зростання безробіття призводить до зниження рівня життя, сприяння зовнішнім трудовим міграціям, зростанню тіньової зайнятості, погіршенню криміногенної ситуації, втрати мотивації до праці. Для вирішення цих проблем потрібні спільні зусилля всіх учасників

ринку праці – держави, роботодавців, молодих спеціалістів, навчальних закладів. І, звичайно ж, велике місце в цьому займає правильно обрана професія. Вона допоможе все життя займатися улюбленою справою, приносити користь людям і реалізувати себе, як особистість.

Сьогодні ми маємо істотне зростання мобільності. І ця територіальна мобільність теж впливає на зміну уявлень людей про себе і про світ, про соціальні ролі. Масова міграція - це удар по регіональним ринкам праці, по роботодавцям в провінції на півдні, на сході України (західна більш-менш адаптувалася, тому що одна з перших була змушена працювати за кордоном України). Але якщо ми переростемо цей процес, то це дуже великий плюс. Він буде прискорювати соціальну мобільність маргінальних груп, які займають нижчі шари. Тому певні підстави для оптимізму існують. Бідні люди в Україні не є однорідною категорією - і це ключовий висновок. Відповідно, спроби нашої держави створити універсальну політику щодо бідних зовсім провальна: вона не працює на всіх однаково саме тому, що ця група дуже сегментована. Є- бідні-бідні, бідні-середні, бідні-хитрі, бідні-чесні [12].

Висновки. У нас вся пам'ять про 20 століття – це необхідність робити запаси і намагатися бути незалежним від держави, від поставок. Зараз вся надія на молодь – у неї вже формується інше ставлення до власного житла. Наприклад, навіщо його мати, якщо можна орендувати, що набагато раціональніше, якщо у вас в перспективі мобільність, яка веде вас за роботою? Навіщо купувати авто, якщо можна викликати таксі. Одяг перестав бути частиною презентації себе, статусу, головне – щоб функціонально, зручно. Але головне для молоді особистості – мати бачення образу майбутнього, свою перспективу для подальшого життя. А ми його не створюємо. Бідність заганяє нас в практики виживання, коли людина проживає кожен день однаково, як одне тривале і не дуже приємне сьогодні, без минулого і майбутнього. Якщо у вас завжди «день бабака» – то з нього буває важко вирватися. Але можливо – якщо всі разом (держави, вищі, батьки, студентська молодь), спробуємо допомогти молоді побачити своє життя в перспективі майбутнього і зробити для цього відповідні реальні кроки. Це і буде нашою відповіддю і допомогою молоді особистості в зорієнтуванні її в своїх прагненнях (вищі, батьки, оточення), а Держави – в створенні умов для талановитої, розумної і красивої молоді Нашої Країни. Треба тільки докласти для цього зусиль!

Список літератури

1. Афанасьев В. Г. *Научное управление обществом. Опыт системного исследования.* Москва, 1968. 384 с.
2. Бандура А. *Теория социального научения.* Санкт-Петербург: ООО «Евразия», 2000.
3. Беккер Г. *Аутсайдеры: исследования по социологии девиантности.* Москва: Элементарные формы, 2018. 272 с.
4. Бурдье П. *Социология политики.* Москва: Socio-Logos, 1993. 336 с.
5. Кейнс Дж. *Общая теория занятости, процента и денег. Избранное.* Москва: Эксмо, 2007. 960 с.

6. Левчук В. Г. Феномен экономических стереотипов: основные подходы к анализу. *Социальная экономика*. 2013. № 1. С. 33–38.
7. Нікіфоров П. О., Вольська А. О. Фінансово-економічні аспекти розвитку ринку праці та боротьби з безробіттям. *Фінанси України*. 2008. № 10. С. 22–30.
8. Оукен А.. *100 великих экономистов после Кейнса*. СПб.: Экономикс, 2009. 384 с.
9. Орловська І. Правові проблеми працевлаштування випускників за спеціальністю «Право». Підприємництво, господарство і право. *Трудове право*. 2017. № 12. С. 121–125.
10. Михеева О., Данилов С. «Культура (субкультуры) бедности в Украине». Большая проблема украинского общества – плохо организованный и непродуктивный труд. *Агентство «Укринформ»*. Рубрика «Суспільство». URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-society/2839094-oksana-miheeva-i-sergej-danilov-avtory-issledovania-kultura-subkultury-bednosti-v-ukraine.htm> (дата звернення: 17.12.2019).
11. Городяненко В. Г. *Соціологія*. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 544 с.
12. Трюхан О. А. Правильно обрана професія-найкращий захист від безробіття серед молоді в Україні. *Актуальні питання удосконалення законодавства про працю та соціальне забезпечення. Тези доповідей та наукових повідомлень учасників VII Міжнародної науково-практичної конференції*. Харків: Право, 2017. С. 194.
6. Levchuk V. G. Fenomen ekonomy`chesky`x stereoty`pov: osnovnye podkhody k analy`zu [The phenomenon of economic stereotypes: basic approaches to analysis]. *Socy`al'naya ekonomy`ka* [Social economy]. 2013, no. 1, pp. 33–38.
7. Nikiforov P. O., Vol`s'ka A. O. Finansovo-ekonomichni aspekty` rozvy`tku ry`nku praci ta borot`by` z bezrobittiam [Financial and economic aspects of labor market development and combating unemployment]. *Finansy` Ukrainy`* [Finance of Ukraine]. 2008, no. 10, pp. 22–30.
8. Ouken A. *100 vely`ky`x ekonomy`stov posle Kejnса* [100 great economists after Keynes]. Saint Petersburg, Ekonomy`kus, 2009. 384 p.
9. Orlovs`ka I. Pravovi problemy` pracevlashtuvannya vy`puskny`kiv za special`nistyu «Pravo». Pidpry`emny`czstvo, gospodarstvo i pravo [Legal problems of employment of graduates in the specialty "Law". Entrepreneurship, economy and law]. *Trudove pravo* [Labour Law]. 2017, no. 12, pp. 121–125.
10. My`xeeva O., Dany`lov S. «Kul`tura (subkul`tura) bednosti` v Ukraine». Bol`shaya problema ukraiy`nskogo obshhestva - ploxo organy`zovannyj y` neprodukty`vnyj trud [“Culture (subculture) of poverty in Ukraine” The big problem of Ukrainian society - poorly organized and unproductive work]. Agentstvo «Ukry`nform». Rubry`ka «Supil`stvo» [Ukrinform Agency. Rubric "Society"]. Available at: <https://www.ukrinform.ru/rubric-society/2839094-oksana-miheeva-i-sergej-danilov-avtory-issledovania-kultura-subkultury-bednosti-v-ukraine.htm> (accessed 17.12.2019).
11. Gorodyanenko V. G. *Sociologiya* [Sociology]. Kyiv, VC «Akademiya», 2008. 544 p.
12. Tryuxan O. A. Pravy`lno obrana profesiya-najkrashhy`j zaxy`st vid bezrobittya sered molodi v Ukraini [Properly chosen profession is the best protection against unemployment among young people in Ukraine]. *Aktual`ni py`tannya udoskonalennya zakonodavstva pro pracyu ta social`ne zabezpechennya. Tezy` dopovidej ta naukovy`x povidomlen` uchasny`kiv VII Mizhnarodnoyi nauково-prakty`chnoyi konferenciyi* [Current issues of improving labor and social security legislation. Abstracts of reports and scientific reports of the participants of the VII International scientific-practical conference]. Kharkiv, Pravo, 2017, p. 194.

References (transliterated)

1. Afanas`ev V. G. *Nauchnoe upravleny`e obshhestvom. Opyt sy`stemnogo y`ssledovany`ya* [Scientific management of society. System research experience]. Moscow, 1968. 384 p.
2. Bandura A. *Teory`ya socy`al'nogo naucheny`ya* [Theory of social learning]. Saint Peterburg, OOO «Evrazy`ya», 2000.
3. Bekker G. *Autsajdery: y`ssledovany`ya po socy`ology`y` devy`antmosty`* [Outsiders: research on the sociology of deviance]. Moscow, Elementarnye formy, 2018. 272 p.
4. Burdye P. *Socy`ology`ya poly`ty`ky`* [Sociology of politics]. Moscow, Socio-Logos, 1993. 336 p.
5. Kejns Dzh. *Obshhaya teory`ya zanyatosty`, procenta y` deneg. Y`zbrannoe* [General theory of employment, interest and money]. Moscow, Eksmo, 2007. 960 p.

11. Gorodyanenko V. G. *Sociologiya* [Sociology]. Kyiv, VC «Akademiya», 2008. 544 p.
12. Tryuxan O. A. Pravy`lno obrana profesiya-najkrashhy`j zaxy`st vid bezrobittya sered molodi v Ukraini [Properly chosen profession is the best protection against unemployment among young people in Ukraine]. *Aktual`ni py`tannya udoskonalennya zakonodavstva pro pracyu ta social`ne zabezpechennya. Tezy` dopovidej ta naukovy`x povidomlen` uchasny`kiv VII Mizhnarodnoyi nauково-prakty`chnoyi konferenciyi* [Current issues of improving labor and social security legislation. Abstracts of reports and scientific reports of the participants of the VII International scientific-practical conference]. Kharkiv, Pravo, 2017, p. 194.

Поступила (received) 29.12.2019

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Гасвая Олександра Валентинівна (Гасвая Александра Валентиновна, Gayevaya Oleksandra Valentynivna) – кандидат юридичних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри права; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6710-9014>; e-mail: sa0613@ukr.net.

Перевалова Людмила Вікторівна (Перевалова Людмила Викторовна, Perevalova Ludmila Viktorovna) – кандидат філософських наук, доцент, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», завідувач кафедри права; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5182-2838>; e-mail: perevalovaluda@ukr.net.

Гаряєва Ганна Михайлівна (Гаряева Анна Михайловна, Garyayeva Anna Mikhailovna) – доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри права; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4061-1987>; e-mail: garyayeva_anna@ukr.net.